

İslami Finans ve Finansal Teknolojinin Gelecekteki Rolü

Hülya Er¹

Özet

İslami finansın, geleneksel finans sistemine alternatif olarak ortaya çıktığı ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte yeni nesil teknolojileri benimseyerek, alanda yenilikçi ürün ve hizmetleri geliştirdiği ifade edilmektedir. İslami finansal teknoloji (FinTech), İslami finans ürün ve hizmetlerini İslam hukuku temel ilkelerine uygun olarak dijital platformlarda kullanılabilir hale getirmeyi amaçlayan bir kavramdır. İslami finans ve İslami FinTech girişimlerinin, tanınırlığının ve pazar payının yıllar içinde büyüme gösterdiği bilinmektedir. İslami FinTech, finansal işlemlerin hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleşmesine olanak sağlayarak finansal erişimi artırma ve İslami finansın büyümesine ve yayılmasına katkı sağlamaktadır. İslami finans kurum ve kuruluşlarının arzuladıkları pazar paylarına ulaşmaları ve rekabetin yoğun olduğu piyasada hedeflerine ulaşabilmeleri için finansal teknolojileri benimsemeleri ve İslami finansın ilkelerine uygun paydaşlarla iş birliği yapmaları önem arz etmektedir. Bu çalışmada, İslami finans alanında İslam hukuku ilkelerine uygun FinTech çözümleri incelenmektedir. Çalışmanın sonucunda, İslami finans ürünleri ve hizmetlerinde finansal teknolojilerin yaygınlaştırılmasının, İslami finans sektörünün büyümesine ve gelişmesine olumlu katkılar sağlayacağı beklenmektedir. Dijital dönüşüm ve gelişim süreci içerisinde finans piyasasında yoğun bir şekilde yer alan FinTech uygulamalarının, İslami finans pazarının büyümesi konusunda gelecekte de önemli rollere sahip olacağı değerlendirilmektedir. Özellikle FinTech şirketlerinin sayısının artması, finansal hizmetlere erişim sorunu yaşayan bireylerin kayıt dışı yatırımlarının finans piyasasına girişini hızlandırabileceği ve İslami finans sisteminin gelişimi ile toplumsal adaletin sağlanmasına olumlu katkılarda bulunabileceği ifade edilebilir.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, BMYO, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, hulyaer@ibu.edu.tr, 0000-0002-3715-2433

GİRİŞ

Dijitalleşme teknoloji devlerinden medya şirketlerine, FinTechlerden yeni girişimlere kadar birçok iş alanında işletmelerin kendi finansal sistemlerini kurmaya olanak tanımaktadır. Bu durum finans alanında rekabet kurallarında önemli değişiklikler getirerek oldukça köklü bir geçmişi olan finans sektöründe yeni ekosistemlerin oluşmasına ve işletmelerin yeniliklere ve değişimlere uyum sağlamasını zorunlu hale getirmiştir (Unal ve Aysan, 2022: 388). Finansal teknolojinin kısaltılması olarak ifade edilen *FinTech kavramı* finansal işlemlerde yer alan teknolojiyi ifade etmektedir. İşletmelerin ve bireylerin geleneksel bankacılık davranışlarını değiştiren finansal teknolojinin başarılı bir şekilde gelişimi sadece geleneksel finans sektöründe değil aynı zamanda İslami finans sektörünü de etkilemiş ve İslami finans sektöründe yer alan aktörler birçok faaliyetlerinde finansal teknolojileri merkezlerine almıştır (Rahim vd., 2019: 207). Teknolojinin getirdiği yeniliklerle ortaya çıkan finansal uygulamalar, İslami prensip ve kurallarla çalışmadığı sürece caiz olarak değerlendirilmektedir (Firmansyah ve Anwar, 2019: 52). İslam hukuku prensipleri temelinde geliştirilen İslami finans, finansal teknoloji uygulamalarından faydalanmaktadır (Hasan vd., 2020). Bu doğrultuda İslami Fintech, inanç merkezli FinTech olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni İslami Fintech'in ürün, hizmet ve sözleşmelerinde İslami ilkeleri temel aldığı iddia etmesidir (Rahim vd., 2019: 207).

Dünya genelinde ve Türkiye'de İslami finans sürekli dikey yönlü bir büyüme ile çok fazla yol katetmektedir. İslami finans sektörü gelişiminden günümüze teknolojiye ve küresel finans piyasalarına uyum sağlayarak İslami ilkeler temelinde ürün, hizmet ve portföy çeşitliliğini de sürekli arttırmaktadır. İslam dininin emir ve yasakları konusunda hassasiyet gösteren müşterilerin yanı sıra, müslüman olmayan bireylerin etik kaygılar nedeniyle de İslami finans kuruluşlarından ürün ve hizmet aldıkları görülmektedir. Buradan hareketle geleneksel finansın alternatifi olarak değerlendirilen İslami finans ürün ve hizmetleri ile bu enstrümanların müşterilere sunulma yöntemlerinde farklar oluşturmaktadır (Demirdögen, 2021: 50). Küresel İslam ekonomisinin büyüklüğü üzerine yapılan bir araştırmada, dünya genelinde müslüman bireylerin 2021 yılında gıda, seyahat, ilaç, kozmetik, medya ve muhafazakâr moda sektörlerinden 2 trilyon dolar harcama yaptığı belirtilmiştir. Bu harcamanın yıllar içinde daha da artacağı belirtilerek yıllık %9 civarında bir büyüme ve %7,5'lik yıllık kümülatif büyüme oranıyla 2025 yılına kadar 2,8 trilyon dolar seviyelerine ulaşması öngörülmektedir (Dinarstandard, 2022a). 2021 yılında küresel İslami finans sektörü varlıklarının 4 trilyon dolar olduğu tespit edilmiş ve bu rakamın 2026 yılında 5,9 trilyon dolar seviyelerine ulaşacağı tahmin edilmektedir. İslami finans

varlıklarına göre Türkiye Dünya genelinde 9. sırada yer alırken ilk üç sırada İran, Suudi Arabistan ve Malezya yer almaktadır. Dünyayı etkisi altına alan ve bir ekonomik daralmaya sebep olan pandemi döneminde bile İslami finans sektörü büyüme göstermiştir. Bu duruma katkı veren etkenler arasında bazı durumlarda bankaların, pandemiden etkilenen sektörler içinde yer alan işletmelere yönelik devlet desteğinden yararlanması, şubesiz bankacılık ve FinTech'lerle ortaklık yapılarak operasyonel verimlilik elde edilmesi ve İslami bankacılığa talebin devam etmesi olarak sıralanabilir (IFDR, 2022).

İslami FinTech'in akıllı telefonların yaygın kullanımı gibi teknolojik gelişmelerin artması ile özellikle müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkelerde geleceğinin daha parlak olacağı değerlendirilmektedir (Firmansyah ve Anwar, 2019: 57). İslami FinTech pazarının küresel düzeyde 2021 yılı için 79 milyar dolar olduğu ve her yıl ortalama %18 oranında büyüyerek 2026 yılında 179 milyar dolar seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir. İşlem hacmi açısından İslam İşbirliği Teşkilatı FinTech pazarında ilk altı sırada Suudi Arabistan, İran, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye ve Endonezya ülkelerinin olduğunu belirtmektedir. İlk 6 sırada yer alan bu ülkeler aynı zamanda İslami FinTech pazar büyüklüğünün %81'ini oluşturmaktadır (Dinarstandard, 2022b). İslami finans varlıklarına göre 9. sırada değerlendirilen Türkiye'nin İslami FinTech pazarında işlem hacmi açısından 5. sırada yer alması dikkat çekici bir unsur olup, Türkiye'nin İslami FinTech konusunu önemseydiği şeklinde değerlendirme yapılması mümkündür.

İslami finans piyasasında yeni teknolojik gelişmeler, start-uplar ve genç FinTech şirketleri tarafından benimsenip daha sonra İslami finans piyasalarına uyarlanması ile büyük işletmeler veya bankalar tarafından birleştirilmekte ya da satın alınmaktadır (Unal ve Aysan, 2022: 392). Bu doğrultuda işletme yöneticilerinin, bilim ve akademi dünyasının İslami FinTech uygulamalarını benimsemeleri, uygulama ve kuramsal olarak desteklemeleri önemlidir (Firmansyah ve Anwar, 2019: 57). Bu çalışmada, İslami finans ve İslami FinTech kavramları ele alınmakta, İslami finans ve FinTech ile ilgili literatür detaylı bir şekilde incelenmekte ve örneklerle açıklanmaktadır. İslami finasta İslami FinTech girişimi ve şirketleri bu kapsamda incelenmektedir. Çalışmanın sonucunda, finansal teknolojilerin İslami finasta giderek daha fazla kullanılmasının ve İslami FinTech uygulamalarının yaygınlaştırılmasının, İslami finans sektörünün daha verimli çalışmasına ve daha erişilebilir hale gelmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, FinTech şirketlerinin gelişebilmesi ve büyüebilmesi için politika yapımcıların gerekli yasal mevzuatı güçlendirmesinin önemli olduğu, bu çerçevede İslami FinTech'lere yapılan yatırımların artacağı ve İslami finans pazarının büyümesine katkı vereceği ifade edilebilir.

1.İslami Finans ve Finansal Teknoloji

İslam dininde kesin bir dille yasaklanan faizden dolayı birçok kişi dini hassasiyetleri nedeniyle finans sistemine katılmak istememektedir. Dünyanın birçok ülkesinde faizsizlik prensibi ile müşterilerine hizmet veren İslami finans kuruluşları dini hassasiyetleri nedeniyle finans sistemine katılmayı reddeden bireylerin birikimlerini finansal sisteme dâhil etmektedir. Bir başka ifade ile 1960'ların ortalarından başlayarak Müslüman bireylerin yoğun olduğu ülkelerde İslami kurallar çerçevesinde faaliyetlerine başlayan İslami bankalar çeşitli finansal ürün ve hizmetler ile atıl kalan fonların finansal sisteme girişini sağlamıştır. Böylelikle faiz yasağı başta olmak üzere İslami prensipleri benimseyen İslami finans kuruluşları müslüman bireylerin finansal sisteme girişi konusunda gönüllü dışlanmasını azaltmakta ve daha çok bireyin ve birikimin finansal sisteme katılmasına katkı sağlamaktadır (Ozdemir vd., 2023: 709).

İslami finansın ana temelleri, varlığa dayalı işlemlerdir ve risk ile kârın paylaşımı prensibine dayanmaktadır. Bu doğrultuda, İslami finans ürünleri ve finansman kategorileri, finansal katılımı artırarak yenilikçi start-upların çoğalmasına katkı sağlamaktadır (Elasrag, 2019: 7). Elektronik ticaretin gelişimi ve kullanımının artmasıyla internet üzerinden ticaret yapan işletmeler ve alışveriş yapan bireyler büyük oranda ödeme işlemlerini gerçekleştirebilmek için üçüncü taraf olan finansal kurumlara güvenmeye başlamıştır (Nakamoto, 2008: 1). Bu durum, finans alanında faaliyet gösteren teknoloji firmalarının daha fazla FinTech ürünü oluşturmasına olanak sağlamış ve aynı zamanda yeni programlar ve ürünlerin yanı sıra bu alanda yeni işletmelerin faaliyet göstermesine de zemin hazırlamıştır.

İslami bankaların ekonomik kriz dönemlerinde dayanıklı olmaları, mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'lerin) bu kuruluşlara olan güven duygusunu artırıcı bir etken olarak değerlendirilmektedir. Üretimi destekleme fonksiyonu ile gerçek anlamda ekonominin ayakta durması için faaliyetler yapan İslami finans kuruluşları ortaklık kültürü ile ürün ve hizmetler sunmasından dolayı reel sektörün ortağı konumunda yer almaktadır. Bu prensipte müşterilerin ayrıca güvenini arttıran bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (Setyawati vd., 2017; Ahmad ve Haron, 2002). Teknolojik gelişmelerin İslami bankacılık dâhil olmak üzere finans sektörü üzerinde olumlu etkilerinin olduğu oldukça yaygın bir kabuldür. Bu kapsamda İslami prensip ve kurallara uyumlu olan teknoloji işletmelerine yine İslami kurallar ekseninde geliştirdiği ürün ve hizmetlerine uyum sağlamak İslami finansın büyümesine katkı vereceği ifade edilebilir. Ayrıca finansal teknoloji, İslami finans piyasası içerisinde yer alan tüm paydaşların (bankalar, danışma kurulları,

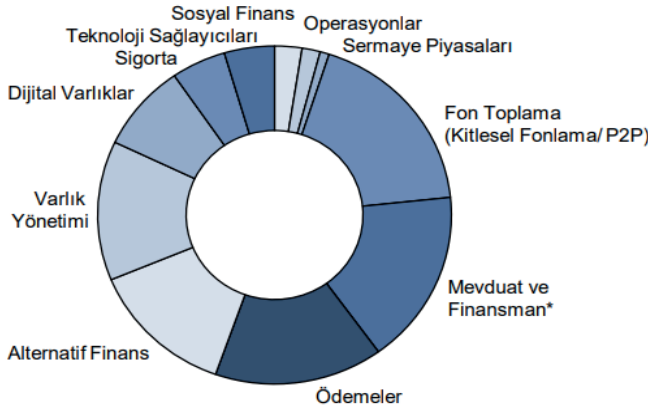
müşteriler gibi) finansal işlemlere erişebilmesinde şeffaflık sağlayarak güven duygusunu daha da öteye taşıyabilmektedir (Todorof, 2018: 14).

Finans sektörü içinde, FinTech ile her gün hayatımıza yeni uygulamalar ekleyen değişiklikler gözlenmektedir. Bu doğrultuda günümüzde finansal danışmanlık görevlerinin, çalışanların yanı sıra robotlar ve yapay zekâ uygulamaları ile yapıldığı görülmektedir. Finans ve finansal teknoloji sektörünün hızlı ilerleyişine kanun düzenleyiciler ve politika yapımcıların uyum sağlaması gerekirken, FinTech sektörünün hızlı dinamizmi düzenleyici durumda olan mekanizmaları geride bıraktığı değerlendirilmektedir (Oseni ve Ali, 2019). Geleneksel finans ve İslami finans kavramlarının ayırıcısı konumunda olan “İslami” terimi ve İslam dininin emir, yasak ve prensipleri, FinTech ve İslami Fintech alanlarında da temel ayrımı belirleyen ana unsurdur. İslami Fintech ve Fintech iş ve işlemlerini ayıran en temel fark olan bu ayrım temel işleyişte önemli farklılıkları beraberinde getirmektedir (Alshater vd., 2022: 1). Her ne kadar hem FinTech için hem de İslami FinTech için benzer kavramlarla tanımlamalar yapılsa da, İslami FinTech’in temel özelliği İslam hukuku ilkelerine dayanıyor olmasıdır.

İslami FinTech kavramı en yalın olarak “*İslama uygun finansal ürün, hizmet ve yatırımların inovatif ve teknoloji tabanında gerçekleştirilmesi*” şeklinde tanımlanmaktadır (Aktürk, 2021). İslami FinTech kavramı, İslam dininin emir ve yasaklarını temel alan ve bu ekseninde çalışma ve faaliyetlerini sürdüren finansal teknoloji şirketlerini ifade etmektedir. İslami finans sektörünün, ürün ve hizmetlerine bakıldığında, temelde geleneksel bankacılık ürün ve hizmetlerine benzerlik göstermektedir. İslam dininin önerdiği sözleşme türleri ve ticari prensipler ile İslam dininin kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim’de defalarca yasaklandığı vurgulanan faiz, kumar ve belirsizlik unsurlarının İslami finasta yer almaması, önemli bir ayrım olarak kabul edilmektedir (Demirdögen, 2021: 32). İslami Fintech’ler İslami finans sisteminin temelinde yer alan ortaklık kültürü, adil paylaşım, faizsizlik gibi temel prensipler çerçevesinde geliştirilen ürün ve hizmetleri teknoloji ile birleştirerek, bu hizmet ve ürünleri daha erişilebilir, açık ve şeffaf hale getirmektedir. Böylelikle İslami FinTech’ler toplumdan faizin yıkıcı etkisini de uzaklaştırarak, toplumsal kalkınmaya da fayda sağlamaktadır (Esenkaya ve Ülev, 2022: 212). Finans sektörü için oldukça faydalı ve yenilikçi bir anlayış getiren FinTech’lerin çeşitli müşteri gruplarına ulaşarak finansal katılımı arttıracı bir etkisi olduğu da ifade edilmektedir. FinTech kavramı yeni olmasına rağmen İslami finans sektöründe oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır (Hasan vd., 2020: 77). İslami FinTech ürün ve hizmetleri sadece bankacılık iş ve işlemleri ile sınırlı kalmayarak İslami finans alanının geniş yelpazesinde yer alan birçok iş kolunda da varlığını göstermektedir. İslami finans içerisinde

İslami bankacılığın yanı sıra, İslami sigortacılık olarak ifade edilen Tekafül sektörü, İslami sermaye piyasası ve İslami para piyasasında da İslami FinTech hizmetleri oldukça yaygın bir şekilde yer almaktadır (Oseni ve Ali, 2019). Grafik 1'de İslami finans ürün ve hizmetleri sunan FinTech'lerin sektörel dağılımı gösterilmektedir.

Grafik 1: İslami Finans Ürün/ Hizmetleri Sunan FinTech'lerin Sektörel Dağılımı

Kaynak: IFN Financial Innovation Report 2020, Katılım Bankacılığı Dijital Araştırma Raporu 2021

Not: (*) *Mevduat ve Finansman; yeni nesil bankacılık, açık bankacılık, ipotek, kişiyeye özel finansman ve öğrenci finansmanını kapsamaktadır.*

Grafik 1'de İslami finans ürün/ hizmetleri sunan FinTech'lerin sektörel dağılımı yer almakta olup en büyük segmetin fon toplama (kitlesele fonlama/P2P) olduğu görülmektedir. Ayrıca sigorta sektörü, sosyal finans, varlık yönetimi ve finans sektöründe oldukça yeni olarak değerlendirilen dijital varlıklar konusunda dahi İslami FinTech'lerin hizmet ürettikleri belirlenmiştir.

2. İslami FinTech Uygulamaları

Teknolojinin hızlı ilerleyişi, İslami finans alalamında İslam hukuku prensiplerini temel alan ürün ve hizmetlerin geniş kitlelere erişmesine imkân tanımaktadır (Todorof, 2018: 14). Birçok araştırmada ekonomik krizlere karşı dayanaklı olduğu tespit edilen ve son zamanlarda artan bir büyüme ivmesi yakalayan İslami finansın sadece müslüman ülkelerle sınırlı olmayarak gayrimüslim ülkelerin finansal faaliyetlerinde de önemli bir rol üstlenebileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca yine son yıllarda revaçta olan sosyal finans ve İslami finans unsurlarının benzer etik zorunluklara sahip

olması alternatif fon bulma ve toplumda değer oluşturma konularına olan ilgiyi de arttırmaktadır (Biancone ve Radwan, 2019: 1). Geleneksel finansın alternatifi durumunda olan İslami finans, etik değerleri merkezine alarak fonları reel ekonomik faaliyetlere yönlendirmekte ve böylece toplumda yer alan bireylerin maddi ve sosyal gereksinimlerinin karşılanmasına kaynak oluşturmaya katkı vermektedir (Elasrag, 2019: 7).

Dünya Bankası verilerine göre, dünya genelindeki yetişkin nüfusun yarısının banka hesabına sahip olmadığı görülmektedir. Ayrıca Güneydoğu Asya bölgesinde yaşayan 600 milyon kişinin yalnızca %27'sinin bir banka hesabı olup, banka hesabı olmayan bireylerin %40'ının müslüman olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun İslami FinTech için bir fırsat alanı oluşturduğunu söylemek mümkündür (<https://ethis.co>). İslam Kalkınma Bankası Enstitüsü'nün, banka hesabı olmayan bireylere yönelik finansal katılımı arttırmak amacıyla üye ülkelerin posta ağı aracılığıyla dijital İslami finans ürün ve hizmetlerini keşfetmesine olanak tanıyan projesi bu kapsamda örnek gösterilebilir. Proje kapsamında posta ağında yer alan bireylere yönelik potansiyel bir murabaha modeli kullanıma sunulacak ve bankacılık sistemi dışında yer alan müşterilerle bir murabaha sözleşmesi yapılarak mal satın alımı finanse edilecektir. Dijital çözümler ile İslami finansı bir araya getirmeyi amaçlayan bu proje, gelir eşitsizliğinin azaltılması ve finansal katılımın artırılmasına yönelik hedefleri benimsediği söylenebilir (<https://ifnfinotech.com>). İslam hukukuna uygun bir para sistemi olarak tanınan Kinesis de, ABX ve PT Bullion Ecosystem International ortaklığıyla şimdiye kadar oluşturulmuş ilk hükümet destekli altına dayalı finansal altyapıyı başlattığı görülmektedir. Endonezya'daki ilk İslami mobil ekosistem işletmesi olan bu yatırımı Endonezya hükümeti tam desteklemiş ve İslam hukukuna uyumlu olan bu platform sayesinde Endonezya'nın ağırlıklı olarak İslami nüfusunun mobil cihaz aracılığıyla servetlerini yönetmesine, ticaret yapmasına, tasarruf etmesine ve faizsiz külçe altın işlemleri yapmasına olanak tanımaktadır (<https://kinesis.money/company-news/indonesia-posgo-syariah-platform-launch-2/>).

İslami finans içinde önemli bir rol oynayan mudaraba, müşareke ve mikrofinansman araçları, maddi zorluklarla karşılaşan girişimcilere finansal destek sağlayarak girişimciliği teşvik etmektedir (Islam ve Ahmad, 2022). Bu bağlamda, özellikle Singapur merkezli İslami FinTech şirketi KapitalBoost'un, işlerini geliştirmek isteyen KOBİ'lerin fon erişiminde yaşadığı zorluklara hızlı ve kolay onay süreçleri ile kısa vadeli finansman alternatifleri sunarak bu duruma bir örnek teşkil ettiği söylenebilir (<https://ethis.co>). 2022 yılında yapılan bir araştırmada, teknoloji kullanımının

mudaraba, müşareke ve mikrofinansman ürünlerinin kullanımını arttırmaya yönelik fayda sağlayabileceği vurgulanmıştır (Islam ve Ahmad, 2022).

İslami finans, risk paylaşımı, toplumsal adalet ve toplumsal kalkınma gibi sosyal finansın ilkelerini bünyesinde barındırmaktadır. İslami finans araçlarının sosyal hayata olan katkılarına dair tarihten günümüze birçok örnek bulunmaktadır. İslam dininin şartları arasında yer alan zekât ibadeti, gönüllü hayırseverlik olarak değerlendirilen sadaka verilmesi ve kurulan vakıflar aracılığı ile sürekli bağışlar yapılması bu örneklerden bazılarıdır. Bu finansal unsurlar geçmişte kamu hizmetleri ve tesislerinin geliştirilmesine oldukça yoğun katkılar sağlamıştır (Biancone ve Radwan, 2019: 4). Kamu hizmetlerinin geliştirilmesinin yanında İslami finans yine karz-ı hasen (faizsiz borç verme), fitre, vakıf, sadaka ve zekât aracılığı ile zor durumda olan vatandaşları da destekleyen etik bir anlayışa sahiptir (Khan vd., 2021). Hudaefi (2020) çalışmasında, incelenen FinTech işletmelerinin, tarım sektöründe yer alan ya da KOBİ düzeyinde olan az gelişmiş şirketleri desteklediğini vurgulamıştır. Yine aynı firmaların hayırseverlik çalışmalarında ve sadaka verme gibi unsurlarla İslami fon toplayıp ihtiyaç sahiplerine fonları dağıttıkları tespit edilmiştir. Bu bulgular ile söz konusu FinTech işletmelerinin sürdürülebilir sosyal kalkınma hedefine ve yoksullukla mücadele konularına dair hizmet ürettikleri ifade edilebilir. Khan vd. (2021) çalışmalarında tüm dünyayı etkisi altına alan ve ekonomik anlamda da zorluklar oluşturan Covid-19 salgınından etkilenen KOBİ'lerin ve bireylerin zararını azaltmak amacıyla yapay zekâ tabanlı bir FinTech modeli önerdikleri görülmektedir. Söz konusu modelde, karz-ı hasen ile yapay zekâ tabanlı FinTech uygulamalarının pandeminin olumsuz etkilerini azaltacağı vurgulanmıştır.

Teknolojinin gelişimi ve internete ulaşan bireylerin sayısının artması İslami finans içinde kitle fonlamasını yaygın hale getirmiştir. Kitle fonlaması, bir girişimin internet aracılığıyla birçok bireyden düşük miktarlı birikimlerin talep edildiği ve bu şekilde ilgili girişimin finanse edildiği bir yöntemdir. Kitle fonlamasının tarafları arasında fonlama platformları, bağış toplayıcılar ve yatırımcılar bulunmaktadır. Kitle fonlama platformu, aracı pozisyonunda yer almakta olup bağış toplayıcılar ile yatırımcıları buluşturmaktadır. Bağış toplayıcılar söz konusu platformda bir proje başlatmakta ve belirlenen hedef doğrultusunda fon sağlayıcıları ve yatırımcılar ilgili projeye yatırım yapmaktadır (Fan, 2013; Zhu ve Zhou, 2016).

Gelecek vadeden girişimlerin üreticileri ile yatırımcısını buluşturan kitle fonlama uygulaması, ihtiyaç sahibi, hayırsever ile yatırımcı gibi birçok farklı kitleyi buluşturması yönüyle de finansal hizmetler alanında alternatif bir yapı olarak görülmektedir. Finansal katılımı artırma potansiyeline de

sahip olan kitle fonlamasının, finansal teknolojinin önemli unsurlarından olan blockzincir ile daha güvenilir olma, maliyet avantajı sağlama, yüksek verimliliğe ulaşma açısından daha da üst seviyelere çıkacağı değerlendirilmektedir (Muneeza vd., 2018: 95). Zhu ve Zhou (2016) blockzincir teknolojinin yapısı ve özelliklerini inceledikleri çalışmalarında, blockzincir teknolojisinin öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının sorunlarına çözüm getiren ve yatırım süreçlerini daha optimum olmasını sağlayacak çözümler barındırdığını ifade etmişlerdir. Baber (2020b) çalışmasında, Malezya ve Birleşik Arap Emirlikleri ülkelerinde faaliyet gösteren İslami bankaların, FinTech ve kitlesel fonlama uygulamalarının, müşteri sadakati üzerine etkilerini araştırmıştır. Çalışma sonucuna göre, FinTech finansal uygulamalarının, müşteriyi elde tutmaya etkisinin olmadığı görülürken; ödemeler, danışmanlık hizmetleri, uyumluluk ve kitlesel fonlama gibi değişkenlerin ise bu iki ülkede faaliyet gösteren İslami bankaların müşterilerini elde tutma üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

İslam hukuku prensiplerine uyumlu P2P (Peer-to-Peer) finansman araçları ve kitle fonlaması araçları fon ihtiyacı duyanlar için birer fırsat olarak değerlendirilmektedir. İslam ülkelerinin birçoğunda İslami finans temelleri ile donatılmış havale, mobil cüzdan, kitle fonlaması gibi ürünlere ve hizmetlere ihtiyaç duyulmaktadır. Faizli işlemden kaçınma maksadıyla geleneksel finans kuruluşlarından işlem yapmayı tercih etmeyen bireyler fatura ödeme, para gönderme gibi işlemleri bu platformlardan yapabilmektedir. Ayrıca, bir kişinin diğer başka bir kişiye kredi desteği sağlamasına imkân veren P2P kredilendirme, İslam ülkelerinde bulunan büyük kredi açıklarının kapatılmasına veya bu açığın küçülmesine yardımcı olacağı gibi o ülkenin yerel parasının finansal piyasada korunmasını ve yerel bankaların da paydaşlarına daha uygun fiyatlarla hizmet vermesine katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir (Todorof, 2018: 15).

Ticaret ve yatırım tarafında ise İslami finansın önemli enstrümanlarından biri olan sukuk (İslami tahvil) İslami sermaye piyasasında FinTech inovasyonları ile yer almasını, gelişmesini ve yapılandırılmasına odaklanan bir platform için Suudi Arabistan merkezli FinTech şirketi olan Wethaq'ın çalışmalar yaptığı bilinmektedir (<https://www.consultancy-me.com>). Sukuk yatırımları dini hassasiyetlerine göre yatırım yapan bireylerce tercih edilmektedir. Finansal teknoloji alanında veri analizleri yapan Refinitiv şirketi verilerine göre, 2022 yılında sukuk piyasasının 193,2 milyar dolar civarında olduğu ve sukuk piyasasının ana ihraççıları durumunda Malezya, Endonezya ve Suudi Arabistan ülkelerinin yer aldığı belirtilmektedir (<https://www.al-monitor.com>).

Kurumsal yönetim ve kurumsal sürdürülebilirlik, firmaların uzun vadede rekabetçi olmalarını, marka değerlerini artırmalarını ve kaynaklara daha uygun koşullarda ve hızlı bir şekilde erişmelerine olanak sağlamaktadır (Yücel vd., 2021: 279). Bu bağlamda, sürdürülebilir yatırımın bir örneği olan yeşil sukuklar, çevreyi koruma amaçlı yatırım ve finansmanı destekleyerek hem finansal hem de sürdürülebilirlik hedeflerine katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilir ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmayı teşvik etmek için FinTech uygulamalarının, uzun vadeli yatırımlara yönelik İslami bağış fonları gibi birçok başka araçta da kullanılabilmesi ifade edilmektedir (Hassan vd., 2021: 14).

Havale ve döviz alım-satım işlemleri başta olmak üzere FinTech uygulamaları yenilikçi teknoloji ve çözümleriyle küresel düzeyde finans sektörünü geliştirmeye ve dönüştürmeye devam etmektedir. FinTech piyasasının pazar değerinin 2018 yılında 11,8 milyar dolar olduğu ve bu rakamın 2023 yılı sonuna kadar 306 milyar dolar seviyelerine çıkacağı tahmin edilmektedir. Ağırlıklı olarak ödeme işlemleri FinTech'lerin dijitalleştirerek dönüştürdüğü alanların başında gelmektedir. Statista verilerine göre, dijital ödemeler pazarında toplam işlem hacminin 2023 yılında 9,46 trilyon dolara ulaşacağı belirtilmektedir. 2027 yılında ise yıllık % 11,80'lik büyüme ile 14,78 trilyon dolar seviyelerine ulaşması beklenmektedir. Mobil ödeme teknolojileri de bu yükselişe entegre olarak büyümeye devam etmektedir. Tüketicilerin tabletler ya da akıllı telefonlar gibi taşınabilir cihazlarla internet aracılığı ile ödeme yapmasına imkân veren mobil ödeme teknolojileri özellikle son yıllarda büyük bir gelişim gösteren nesnelerin interneti (IoT) ile gelişimini hızlandırmaktadır. Research & Market araştırmalarına göre, 2022 yılında 86,91 milyar dolar olduğu belirlenen küresel mobil ödeme teknolojileri pazarının 2023 yılı sonunda 109,06 milyar dolar seyrine çıkacağı tahmin edilmektedir. 2027 yılında ise söz konusu pazarın 267,96 milyar dolara ulaşacağı beklenmektedir. FinTech girişimlerinin geliştirdiği bir diğer alan ise mobil cüzdan pazarıdır. Günümüzde 269 milyar dolara ulaşan mobil cüzdan pazarının 2033 yılı sonuna dek yıllık %22 civarında bir büyüme göstereceği ve 1,965 milyar dolarlık bir hacime ulaşacağı belirtilmektedir (Katılım Finans, 2023). Alshater vd., (2022) çalışmalarında, FinTech girişimlerinin İslami finans alanında benimsenmesinin finansal katılımı artırma, COVID-19 pandemisinin ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma ve sürdürülebilir ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşılması konularında hükümete destek sağlayacağı belirtilmiştir. Fakat bu durumun karşısında yasal düzenlemelerin eksikliği ile finansal okur-yazarlık oranının düşüklüğünün FinTech girişimlerinin İslami finasta yer bulmasını zorlaştırdığı dile getirilmiştir.

Blockzincir teknolojisi, verimli, şifrelemeye dayalı bir güvenlik sistemi, şeffaf, akıllı sözleşmeler ile işlem yapılmasını sağlayan, birçok bağlantılı düğümler gibi avantajlar sunan merkezi olmayan bir defter sistemidir (Baber, 2020a: 117). Blockzincir teknolojisi finans dünyasında ve dolayısıyla İslami finans alanında da ilerlemeye devam etmektedir. İslami finans araştırmaları blockzincir teknolojisine günümüzde yoğun olarak odaklanmaktadır. İslami FinTech ve FinTech normlarının temelde örtüşmesi, İslami finans piyasaları için büyük bir potansiyel taşımaktadır. FinTech girişimleri ve blockzincir teknolojisi, İslam hukukunun temel ilkelerinden ve hedeflerinden biri olan şeffaflık unsuruna ulaşmada kolaylık sağlamaktadır (Unal ve Aysan, 2022: 395). İslami finans alanında blockzincir teknolojisi yalnızca ödeme ve havale işlemlerinde değil aynı zamanda iş süreçlerini kolaylaştırmak için de kullanılabilir (Alam vd., 2019). İslami bankaların artan işlem maliyetlerinin kontrol altına alınması için ve kâr paylaşım anlaşmalarının yönetilmesi sürecinde de blockzincir tabanlı çözümlerin kullanılması bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Hasan vd., 2020: 76).

Kripto paraların hangi durumlarda kullanılabileceği yönünde bazı çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Erkan vd. (2020) kripto modeli ile ilgili yaptıkları çalışmalarında, *“Paranın temsil ettiği değer in mal ve meşru hizmetlere dayalı olması, üretilen bir katma değer karşılığında olması veya tüm dünyaca kabul edilen bir madene (altın, gümüş vb.) dayalı olması, arkasında değer ölçüsü olmasının güvenliğini sağlayacak devlet benzeri bir kamu gücünün kefil ve dayanak olması, ekonomik anarşiye sebebiyet vermemesi, istikrarlı olması, manipülasyona izin vermemesi ve spekülatif faaliyetleri kolaylaştıracak, teşvik edecek yapıda olmaması, meysir niteliğinde faaliyetlere aracı olmaması”* şeklinde niteliklere sahip olması gerektiğini açıklamışlardır. Selcuk ve Kaya, (2021) kripto para ile ilgili çalışmalarında ise, *“PoS sistemini kullanmak ve faiz yoluyla gelir sağlamak, yatırımcılara yüksek gelir vaad ederek fon toplayan kripto para birimleri, kumar, uyuşturucu ve diğer yasa dışı faaliyetler için verilenler, yasadışı faaliyetler gerçekleştirmek için yüksek gizliliği sağlayanlar”* gibi özelliklere sahip kripto paralar fıkıh açısından haram olduğu belirtilmekte iken belirtilen özelliklere sahip olmaması durumunda ise helal olarak kabul edilebileceği ifade edilmektedir. Ayrıca, teknolojik gelişmelerin göz ardı edilmemesi gerektiği, İslam ülkelerin ticaret ve borçlanma konusunda birbirlerine destek olabilmeleri için ortaklaşa helal kripto para birimlerinin geliştirilebileceği vurgulanmaktadır.

İslami finans içerisinde blockzincir teknolojisi ile inşaa edilen İslam hukukuna uygun kripto paralar yer almaktadır. Bu duruma *“Haqq”* blokzincirinin yerel para birimi *“İslamic Coin”* örnek olarak gösterilebilir. Haqq blockzinciri içerisinde basılan madeni paraların %10’u, fonları İslami hayır kurumlarına bağış yapan *“Evergreen DOA”* adlı özerk kuruluşu

gönderilmektedir. Yine Haqq Blockzincirinde, toplumda olumsuz etkiler oluşturan ya da İslam hukuku ile bağdaşmayan faiz, kumar ve belirsizlik içeren projelere yer verilmediği açıkça beyan edilmiştir. İslam hukukunda kripto para birimlerinin maddi varlıklarla desteklenen, şeffaf ve güvenilir bir blok zincir üzerinde çalışması ve işlemlerin bir düğüm ağı tarafından kaydedilmesinin gerekli olması ve doğrulanması şartlarını taşıyarak 2022 yılında “*İslamic Coin*” para biriminin uygunluk fetvası aldığı belirtilmektedir (Clarke, 2023).

Fintech uygulamalarının İslami finansın bugününde olduğu gibi gelecekte de etkili olmaya devam edeceği değerlendirilmektedir. Bunun yanında İslami finans enstrümanlarından olan “*Tekafül*” (İslami sigortacılık) sektöründe ise günümüzde FinTech örneklerinin oldukça az sayıda olduğu tespit edilmiştir. İslami finans alanında tekafül sektörünü teknoloji ile birleştirmek için FinTech çalışmalarının finansal katılımı ve sigortalı sayısını genişletmek, poliçe sahiplerine daha faydalı hizmetler sunmak ve bu hizmetleri İslam dininin kurallarını temel alarak dizayn etmek için tekafül sektörüne katkı sağlayacağı belirtilmektedir (Oseni ve Ali, 2019). Blockzincir teknolojisi ile sigorta taleplerini, değişmez ve güvenli bir deftere taşıyarak sigorta sektöründe yaşanan yaygın dolandırıcılık sorunlarının azaltılması sağlanabilir. Yine akıllı sözleşmeler vasıtasıyla yürütülen bir ortak defter ve sigorta poliçeleri kaza sigortalılarının verimliliğinde de fayda sağlayacağı ifade edilebilir. Ayrıca sektörde, sigortacıları, müşterileri ve diğer tarafları bir araya getirme imkânı veren akıllı sözleşmeler ile tek bir platformdan hizmet üretimi, süreç verimliliği ve maliyet avantajının da sağlanacağı değerlendirilmektedir (Elasrag, 2019).

Malezya’da faaliyet gösteren Insurtech platformu “*Ouch*”, ülkenin ilk dijital tekafül ürünü “*Pusara Pro*”yu piyasaya sürdüğü ve Bank Negara Malezya’nın Düzenleyici Sandbox’ındaki ilk dijital tekafül operatörü olarak tekafül pazarına giriş yaptığı görülmektedir (<https://ouchfree.co/>). Türkiye’de sektör içinde yaklaşık % 5 oranında bir pazar payına sahip olan katılım sigortacılığı sektörünün, pazar payını genişletmek için dijitalleşme süreçlerine odaklandığı görülmektedir. Katılım sigortacılığı sektöründe hizmet veren işletmelerin mobil uygulamalarının olduğu, dijital uygulamalar aracılığı ile poliçe sorgusu, poliçe başlangıç ve bitiş tarihlerini görebilme, kaza tespit tutanağına ulaşabilme ve poliçe teminatlarını görüntüleyebilme gibi hizmetler alınabilmektedir. Türkiye’de katılım sigortacılığı alanında faaliyet gösteren *Bereket Tekafül Şirketi*’nin tekafül konut sigortasını çevrimiçi olarak satışa sunması da bu kapsamda örnek olarak verilebilir (<https://www.bereket.com.tr>).

İslami finans sektöründe İslam hukukuna uygun teknolojilerin kullanılması ve finansal okuryazarlığın artırılması, İslami finans hizmetlerinin yaygınlaştırılması açısından önemlidir. Glavina vd., (2021) çalışmalarında,

İslami finansın gelişim içinde olduğuna ve çeşitliliğinin arttığına değinmişlerdir. İslami finansın büyümesinde önemli itici güçlerden birisi de İslami FinTech uygulamalarıdır. Tüm dünyayı ekonomik olarak etkileyen COVID-19 salgını sürecinde İslami FinTech uygulamalarının arttığı ve bu doğrultuda İslami FinTech'e karşı farkındalığın artmasına da katkı verdiği ifade edilmektedir. Son olarak, İslami FinTech'in büyümesi için hükümet politikaları, start-upların desteklenmesi ve müşterilerin farkındalığının artırılması önem arz etmektedir (Hasan vd., 2020: 89).

3. İslami FinTech Şirketleri

Finans alanındaki teknolojik gelişmeler, küresel düzeyde hızla ilerlemeye devam etmektedir. Geleneksel finansın alternatifi olarak faaliyetlerine devam eden İslami finans kuruluşları, kendi has emir, yasak ve tavsiyelere uygun olarak iş ve işlemlerini sürdürmektedir. Genel olarak, finansal işlemlere erişimi artırmayı ve müşterilerin hayatlarını kolaylaştırmayı hedefleyen FinTech girişimlerinin sayısı sürekli olarak artmaktadır. Bu artışın yanı sıra, İslami finans pazarı da büyümekte ve bu bağlamda İslami FinTech şirketlerinin, dini hassasiyetlere önem veren bireylerin taleplerine odaklanan ürün ve hizmetler geliştirmeyi amaçladıkları görülmektedir. Hızla ilerleyen teknoloji ve finans sektörü gelişimin teknoloji ile uyumunun İslami finans alanında İslami FinTech şirketlerinin sayısının artmasına katkı verdiği değerlendirilmektedir. Dünyada öne çıkan bazı İslami FinTech girişim örnekleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo1: İslami FinTech Şirketleri

Şirket İsmi	Faaliyet Alanı
IslahPay	Blockzincir Platformu
PayHalal	Dijital Ödeme Hizmeti Platformu
Orpheus Capital	Alternatif Finansman
Sidrabank	İslami Defi Platformu
Ethis	Etik Yatırım Kitle Fonlaması Platformu
ALAMI Sharia	P2P
Yielders	Gayrimenkul Kitle Fonlaması Platformu
Qardus	P2P
ABHI	Sukuk İhraç Eden İlk FinTech
Wahed	İslami Çevrimiçi Varlık Yöneticisi
Insha Ventures	FinTech Girişim Kurucusu
HelloGold	İlk İslam Hukukuna Uyumlu Altın Mobil Uygulaması
Ouch	İlk Dijital Tekafül Operatörü
LaunchGood	Kitle Fonlaması Platformu

Kaynak: İlgili şirketlerin internet sayfalarından yazar tarafından derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 1’de İslami FinTech alanında faaliyet gösteren 14 adet şirket ve bu şirketlerin faaliyet alanları yer almaktadır. İslami FinTech şirketlerinin son yıllarda finans piyasasının gündeminde yoğun olarak yer alan blokzincir teknolojisinden, kitle fonlama girişimlerine, İslami tahvil olarak tanımlanan sukuk ihracından, İslami sigortacılık olarak tanımlanan tekafül sektörüne kadar birçok alanda faaliyette buldukları görülmektedir. Tablonun ilk sırasında yer alan **IslahPay** şirketi, Nijerya’da faizsiz bir cüzdan olarak hizmet veren ve blokzincir teknolojisi üzerine kurulu bir finansal çözüm sunmaktadır. Şirket, İslam dininin temel ilkeleri çerçevesinde şeffaflığı teşvik eden, faizsiz ve sürdürülebilir uygulamaları benimseyerek finansal hizmetlerin erişimini artırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, finansal erişim konusunda yetersizlik yaşayan düşük gelirli ülkelerde çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak finansal teknoloji yatırımları geliştirilmektedir (<https://islahpay.com/>).

PayHalal işletmesi, Malezya’da kurulan ve İslam dini ilkelerine uygun olarak ödeme işlemlerini desteklemeyi amaçlayan bir finansal teknoloji platformu oluşturmuştur. Bu platform, İslam hukukuna göre faaliyet gösteren işletmelere ödeme sistemleri, e-ticaret ödemeleri ve kişiselleştirilmiş hizmetler sunmaktadır. Ayrıca, **PayHalal** müşterilerine QR kodlar aracılığıyla zekât ve sadaka ödemeleri yapma imkânı da sunmaktadır (https://payhalal.my/home_v2). Kuruluş amacını küçük işletmelerin ve çalışan bireylerin nakit paraya hızlı bir şekilde erişimini sağlamak ve nakit akış yönetimini iyileştirmek olarak belirten **Orpheus Capital**, Malezya Dijital Ekonomi Kurumu tarafından en büyük 30 İslami Dijital Ekonomi şirketi arasında yer almaktadır. İş modeli olarak Orpheus Capital, KOBİ’ler ve finansal hizmetlerden yetersiz faydalanan bireyler için İslam dini ilkelerine uygun, esnek bir finansman modelini temel almaktadır (<https://orpheuscapital.com>).

Blokzincir teknolojinin alt yapısı ile merkezi olmayan finansal sistemini, İslami finansa uygun olarak müşterilerine sunmaya çalışan **Sidrabank**, teknolojik unsurlarla İslam hukuku prensiplerini bir araya getirmektedir. İslami finans yapısında uygun görülmeyen kaldıraçlı finansal ürünlere, faizli kredilere ve ipotekli işlemlere geleneksel finansal ürünlere alternatif ürünler sunan Sidrabank, DeFi çözümleri, hesap açma, havele işlemleri ve dijital para işlemleri alanında faaliyetler gerçekleştirmektedir (<https://sidrabank.com/>). Singapur’da İslami FinTech sektörünün öncüsü olarak ifade edilen **Ethis** küresel düzeyde lisanslı FinTech ve yatırım platformu olarak hizmet vermektedir. Ethis gerçekleştirdiği hizmetler ile dünyanın önde gelen kitle fonlaması şirketleri arasında yer almaktadır (<https://ethis.co/>). 2019 yılında Endonezya merkezli kurulan taraflar arası finansman sağlayan **Alami Group**

İslam hukuku kapsamında kurulduğundan beri 11.321 aktif fon sağlayıcısı ile 1.877 fon faydalanıcısı buluşturmuş P2P (eşler arası) finansman platformudur (<https://alamisharia.co/>).

İngiltere'nin ilk İslami FinTech şirketi olan *Yielders*, İslami Finans Konseyi tarafından İslami hukukuna uyumlu olduğu belirtilen gayrimenkul kitle fonlama platformu olarak hizmet vermektedir. Etik yatırım ve şeffaflık ilkeleriyle faaliyet gösteren Yielders, müşterilerine emlak piyasasına kolay erişim sağlamak ve kitlesel emlak yatırımlarını teşvik etmek amacıyla bir FinTech şirketi olarak her ay düzenli gelir getirici işlemleri taahhüt etmektedir (<https://www.yielders.co.uk/>). İngiltere'de *Qardus*, Birleşik Krallık merkezli ilk etik İslam hukukuna uygun işletme finansmanı platformudur. Şirketin girişimleri ile İslam hukukuna uyumlu finansal çözümlerin ve P2P (Peer-to-Peer) kredi platformlarının yaygınlaştığı görülmektedir (<https://www.qardus.com/>).

ABHI şirketi Pakistan merkezli Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Pakistan ülkelerinde sukuk ihracı faaliyetleri yapan ilk FinTech şirkettir. ABHI kısa sürede sukuk ihracı konusunda başarılı olmuş ve ABHI'nin başarılı sukuk ihracı, hem Pakistan ekonomisi açısından hem de şirketin teknolojik girişimi açısından oldukça dikkat çekici bir unsur olmuştur (<https://abhi.com>). 2015 yılında kurulan *Wahed*, etik ve helal yatırım unsurları temelinde müşterilerine hizmet vermeyi amaçlayan ve bu doğrultuda finansal katılımı arttırmayı amaçlayan bir finansal teknoloji şirkettir. Şirket kuruluşundan beri 100'den fazla ülkede hizmet üretmeye başlamış ve 300.000 müşteriye ulaşmıştır. *NASDAQ*'ın dünya genelindeki ilk sürdürülebilirlik ilkelerine uyumlu Borsa Yatırım Fonunu oluşturduğu görülmektedir (<https://www.wahed.com/eu>).

Türkiye'nin ilk FinTech girişim geliştirme merkezi olarak İstanbul'da faaliyet gösteren *Insha Ventures*, **yeni finansal teknoloji ürünlerinin tasarlanması ve müşterilere sunulması konusunda faaliyetlerde bulunmaktadır**. Insha Ventures'ın geliştirdiği girişimler arasında, Türkiye'nin ilk yapay zekâ destekli hızlı ödeme platformu olan *Alneo* örnek olarak gösterilebilir. Alneo platformuna üye olan işletmeler bünyelerinde fiziksel bir pos cihazı buldurmaya gerek duymadan QR kod ile müşterilerden ödeme alabilmektedir. Insha Ventures ayrıca, "*Nakitbasit*" adlı FinTech platformu ile perakende mağazalarından nakit çekme imkânı veren, "*Semosis*" adlı uygulama ile tahvil yatırımları yapan bireylere sms, e-posta ve uygulama bildirimleri ile bilgilendirme hizmetleri sunan ve "*Kimlikbasit*" adlı uygulama ile de finans kuruluşlarının müşteri kabul süreçlerinde video çağrı merkezi ile kimlik doğrulama hizmetleri veren uygulamalar geliştirmiştir (<https://www.insha.ventures/>).

Malezya’da 2015 yılında İslam hukuku kurallarına göre kurulan “*HelloGold*” altın alım ve satım hizmetleri veren bir mobil uygulama girişimidir. *HelloGold* uygulaması kullanan bireyler anlık olarak 1 gramdan başlayarak altın alıp satabilmekte veya anlık olarak fiyatları takip edebilmektedir (<https://www.hellogold.com>). Dijital tekaful operatörü olarak hizmet veren Malezya merkezli *Ouch*, verdikleri hizmetler ile tekaful pazarının gelişimine katkı vermektedir. Ouch bünyesinde yer alan Pusara Pro uygulaması ile kullanıcılar, poliçe yönetimi, yatırım stratejileri belirleme ve teminat hesaplama gibi hizmetlere ulaşabilmektedir (<https://ouchfree.co/>). *LaunchGood*, Dünya genelinde ihtiyacı olan Müslümanlar için bağış toplamaya odaklanmış bir kitle fonlama platformudur. İsteyen kişilerin herhangi bir platform ücreti ödemediği kampanya başlatıldığı platformda doğal afetlerden ve savaşlardan etkilenen bireylere yönelik bağışların yapılabilirdiği görülmektedir (<https://www.launchgood.com>).

Küresel düzeyde hizmet veren İslami FinTech şirketlerinin ardından Türkiye İslami FinTech şirketlerine odaklanıldığında ise Türkiye işletmelerinin bu pazarda gelişme aşamasında olduğu ifade edilebilir. Türkiye’de katılım bankacılığı alanında 8 adet bankanın faaliyette bulunduğu görülmektedir. Bu bankalar Albaraka Türk, Türkiye Finans, Kuveyt Türk, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım, Türkiye Emlak Katılım Bankası fiziki olarak yer alırken T.O.M Katılım ve Hayat Finans Katılım Bankası ise dijital katılım bankaları olarak faaliyette bulunmaktadır (TKBB, 2023). Katılım bankaları dijitalleşme trendine uygun olarak finansal hizmetlerinde teknoloji odaklı birçok hizmete yer vermektedir. Bu kapsamda 2021 yılından 2022 yılına katılım bankalarından sadece mobil bankacılık faaliyetlerini kullanan bireylerin sayısının %22 oranında artış göstermesi bu durumu ispatlar niteliktedir (Er vd., 2023: 1005).

Faizsizlik başta olmak üzere İslami kurallara göre faaliyette bulunan bu bankaların bünyesinde de İslami FinTech uygulamaları da yer almaktadır. Fiziksel pos cihazı olmaksızın kolay tahsilat imkânı veren “*Albaraka Alneo*” kolay ödeme platformu bu uygulamalar kapsamında örnek gösterilebilir (<https://www.albaraka.com.tr/tr/dijital-bankacilik/alneo>). Albaraka Türk Katılım Bankası Alneo uygulaması gibi FinTech girişimlerinin artması amacıyla “*Albaraka Garaj*” adında teknoloji tabanlı iş fikirlerinin geliştirilebilmesi için bir girişimci hızlandırma merkezi de kurmuştur. Bu merkezde de TechSign, Hesap Öder, Yubi, Adachy Pay ebabil, egaranti gibi uygulamalar geliştirilmiştir (<https://www.albarakagaraj.com/>). Kuveyt Türk Katılım Bankası da İslami FinTech girişimlerinin gelişimi ve bu girişimlerin ülke ekonomisine kazandırılması için “*Lonca Girişimcilik Merkezi*” kurmuştur. Bu merkezde proje sahibi bireylerin girişimleri desteklenmekte olup, mentörlük

ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir. Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın mevcut durumda müşterilerine sunduğu FinTech uygulamaları arasında ise “*Dijital Asistan Selim* ve *Dijital Kaşif Mobil*” uygulamaları örnek gösterilebilir (<https://www.kuveytturk.com.tr>). Türkiye Finans Katılım Bankası ise müşterilerine TFXTarget adlı uygulama ile finansal teknoloji alanında hizmet vermektedir. Banka müşterileri TFXTarget uygulamasını kullanarak yatırım işlemlerini gerçekleştirebilmekte ve hisse senedi alıp satabilmektedir (<https://www.turkiyefinans.com.tr>).

Temel prensipleri arasında adil gelir dağılımının sağlanması, ortaklık kültürünün artırılması, İslam dininin şartlarından olan zekât ile toplumdaki yoksulluğu azaltmaya çalışması ve ihtiyacı olan işletmelere sermaye yatırımı sağlanması gibi unsurlarla, katılım bankalarının sosyal adaletin oluşmasında önemli katkıları olduğu ifade edilmektedir (Durmuş vd., 2022). İslami FinTech girişimlerinin İslami finansın büyümesine ve finansal ürün ve hizmetlerin erişilebilir olmasına katkılar sunduğu görülmektedir. Dijital dönüşüm ve gelişim süreci içerisinde finans piyasasında yoğun bir şekilde yer alan FinTech uygulamalarının, İslami finans pazarının büyümesi konusunda gelecekte de önemli rollere sahip olacağı değerlendirilmektedir. Özellikle FinTech şirketlerinin sayısının artması ile bankacılık hizmetlerine ulaşım sağlayamayan bireylerin kayıtdışı yatırımlarının finans piyasasına girişinin hızlanacağı ve İslami finans sisteminin gelişimi ile de toplumsal adaletin sağlanması konusunda pozitif yönlü gelişmelerin olacağı ifade edilebilir.

SONUÇ

Teknolojinin hızla gelişmesinin ve finans sektöründeki yenilikçi girişimlerin geleneksel finansın yanı sıra İslami finansı da etkilediği görülmektedir. Bu çalışmada, İslami finans ve İslami FinTech kavramları ele alınmakta, İslami finans ve FinTech ile ilgili uygulamalar örnekleriyle açıklanmakta ve İslami FinTech şirketleri incelenmektedir.

İslami finans, finansal teknolojilerin (FinTech) etkisiyle İslam hukukuna uygun finansal ürün ve hizmetlerde önemli bir çeşitlilik sağlamaktadır. İslami FinTech alanının büyümesi yeni projelerin geliştirilmesine, yapay zekâ destekli dijital ödemelere, varlık yönetimine, blockzincir platformları üzerinden faizsiz cüzdanlara, kitle fonlamasına, P2P uygulamalarına zekât ve sadaka ödemelerine ve dijital para birimi oluşturulmasına olanak tanıdığı görülmektedir. Bu kapsamda, düşük gelirli müşterilere İslami hükümlere uygun kredilerin sağlandığı, dijital sukuk ihracının gerçekleştirildiği ve dijital tekafül ürünlerinin geliştirildiği görülmektedir. Ayrıca finansal teknoloji uygulama ve girişimleri aracılığıyla bireylere yönelik İslami finans ilkelerine

uygun para transferi, borsa yatırımları ve bağış organizasyonlarının sayısının arttığı söylenebilir.

Literatürde, özellikle teknoloji kullanımının mudaraba, muşareke ve mikrofinansman ürünlerine dair erişebilirliğini ve kullanışlılığını arttıracığı vurgulanmıştır (İslam ve Ahmad, 2022). Hudaefi (2020) çalışmasında, FinTech firmalarının, küçük işletmeleri ve az gelişmiş sektörleri finanse ederek finansal katılımı desteklediğini ifade etmiştir. Khan vd. (2021) çalışmalarında, Türkçe’de güzel borçlanma olarak ifade edilen karz-ı hasenin Covid-19’dan etkilenen KOBİ’leri ve yoksulları bu salgının etkilerinden kurtarmak için yapay zekâ ile birleştirilmesi gerektiğini belirterek, İslami finans için özverili, etkili bir finansal hizmet olacağını öne sürmektedirler. Teknoloji ile donatılmış bu tür platformların ortaya çıkması ve yapılan çalışmaların sunduğu bulgular, İslami FinTech’lerin finansal katılımı artırma ve toplumsal kalkınmaya katkı sağlama potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

İslami finans kurumlarının kâr elde etme amacının yanı sıra toplumsal adaleti desteklemeyi hedeflediği bilinmektedir. Bu doğrultuda İslami finansın, toplumsal adaleti sağlamak için ticareti ortaklık kültürü temelinde, faiz yasağı, finansal erişim, şeffaflık ve zekât gibi dini hassasiyetle üzerinde durduğu unsurlarla teşvik ettiği ifade edilebilir. İslami finansal teknolojilerin kullanımı, finansal sistemde daha fazla kişiye erişim sağlamaktadır. Finansal sisteme dâhil olmayan veya geleneksel finansı tercih etmeyen bireylerin finansal ürün ve hizmetlere İslam hukuku kurallarına göre faaliyet oluşturan FinTech işletmelerinin geliştirdiği uygulamalarla finansal erişimi kolaylaştırabilir.

İslami finansın hızla büyüdüğü günümüzde finansal teknolojiler ile birlikte İslami FinTech işletmelerinin bu alanda İslami finans şirketleri ile kolektif bir büyüme ivmesi yakalaması mümkün gözükmektedir. Bu alanda faaliyet gösteren İslami finans kuruluşlarının, dijital dönüşüm süreçlerinde FinTech girişimlerini göz önünde bulundurarak pazar paylarını arttırabilecekleri değerlendirilmektedir. Özellikle FinTechlerin gelişimi ile dünya genelinde banka hesabı olmayan bireylere, İslami finansa katılımının arttırılması ile finansal erişimi sağlamanın, kayıt dışı ekonominin azalmasına ve toplumsal adaletin arttırılmasına destek sağlayacağı ifade edilebilir. İslami finansın blockzincir teknolojisini İslam hukuku ilkelerine uygun bir şekilde kullanabilmesi, daha fazla şeffaflık, güvenilirlik ve uygunluk sağlayabileceği değerlendirilmektedir. İslami finansın pazar payını arttırmak ve daha geniş kitlelere ulaşmak için finansal teknoloji uygulamalarını kullanarak eğitim ve farkındalığı artırma çabalarına odaklanması önem arz etmektedir.

İslami finansal teknolojilerle ilgili literatürde yapılan çalışmalar ve paydaşlarla işbirlikleri sonucunda geliştirilen yeni projeler ve uygulamalar, İslami finansın toplumsal adaleti sağlama ve finansal katılımı artırma amaçlarına katkı sağlayabileceği görülmektedir. Bu tür projelerin ve uygulamaların başarısı, finansal okuryazarlığın yanı sıra finansal ve dijital okuryazarlığın eğitimi ve farkındalığının artırılmasıyla daha da iyileştirilebilir. Bu bağlamda, politika yapıcıların, düzenleyicilerin ve sektör temsilcilerinin İslami finansal teknolojilerinin desteklenmesi için çaba göstermeleri önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, N., & Haron, S. (2002). Perceptions of Malaysian Corporate Customers Towards Islamic Banking Products and Services. *International Journal of Islamic Financial Services*, 3(4), 1–16. <http://staf.uum.edu.my/alib/wb3053/perceptions.pdf>
- Aktürk, Burak (2021). İslami Fintek ve Fintek Kavramı. 10 Eylül 2023 tarihinde <https://katilimfinans.com.tr/fintech-ve-dijitallesme/islami-fintek-ve-fintek-kavrami-h13085.html> adresinden erişildi.
- Alam, N., Gupta, L., & Zamani, A. (2019). Application of Blockchain in Islamic Finance Landscape. In A. Alam, N., Gupta, L., & Zamani (Ed.), *Fintech and Islamic Finance: Digitalization, Development and Disruption* (pp. 81–98). Springer International Publishing. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-030-24666-2_5
- Alshater, M. M., Saba, I., Supriani, I., & Rabbani, M. R. (2022). Fintech in islamic finance literature: A review. *Heliyon*, 8(e10385), 1–24. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e10385>
- Baber, H. (2020a). Blockchain Based Crowdfunding (2020). Blockchain-based crowdfunding. In R. da R. Righi, M. Singh, & A. M. Alberti (Eds.), *Blockchain Technology for Industry 4.0: Secure, Decentralized, Distributed and Trusted Industry Environment* (Vol. 10, Issue 12, pp. 117–130). <https://doi.org/10.22214/ijraset.2022.47860>
- Baber, H. (2020b). FinTech, Crowdfunding and Customer Retention in Islamic Banks. *Vision*, 24(3), 260–268. <https://doi.org/10.1177/0972262919869765>
- Biancone, P. P., & Radwan, M. (2019). Social Finance and Financing Social Enterprises: An Islamic Finance Prospective. *EJIF : European Journal of Islamic Finance*, 1–7.
- Clarke, Anthony (2023). How Cryptocurrency Aligns with the Principles of Islamic Banking and Finance. 1 Eylül 2023 tarihinde <https://www.nasdaq.com/articles/how-cryptocurrency-aligns-with-the-principles-of-islamic-banking-and-finance> adresinden erişildi.
- Demirdögen, Y. (2021). New Resources For Islamic Finance: Islamic Fintech. *Hitit Theology Journal*, 20(3), 29–56.
- Dinarstandard, (2022a). State of the Global Islamic Economy Report 2022. 1 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.dinarstandard.com/post/state-of-the-global-islamic-economy-report-2022> adresinden erişildi.
- Dinarstandard, (2022b). The Global Islamic Fintech (GIFT) Report 2022. 1 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.dinarstandard.com/post/global-islamic-fintech-report-2022> adresinden erişildi.

- Durmuş, H., Er, H., & Harunoğulları, E. (2022). Sosyal Adaletin Sağlanmasında Katılım Bankacılığının Rolü. *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 81–106. <https://doi.org/10.31679/adamakademi.980450>
- Elasrag, H. (2019). Blockchains for Islamic finance: Obstacles & Challenges. *Munich Personal RePEc Archive*, 03, 1–39. <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/92676/>
- Er, M., Er, H., & Altunışık, R. (2023). *Katılım Bankacılığında Dijital Dönüşüm* (No. 978-625-99157-0-8; Issues 6th International CEO Communication, Economics, Organization & Social Sciences Congress).
- Erkan, H., Kazak, H., & Çeker, O. (2020). Kripto Paraların İslam Para Sistemi Açısından Uygunluğu: Türkiye İçin Uygulanabilir İslami Kripto Para Modeli Önerisi. *Journal of Accounting Finance and Auditing Studies (JA-EAS)*, 6(3), 58–92. <https://doi.org/10.32602/jafas.2020.018>
- Esenkaya, A., & Ülev, S. (2022). İslami Finans İçin Yenilikçi Alternatifler: Finansal Teknoloji (Fintek) Şirketleri. In S. Ülev & M. B. Çalışkan (Eds.), *Banka Dışı İslami Finansal Kuruluşlar* (pp. 199–219). Orion Akademi.
- Fan, J. (2013). Study of Business Model of Crowdfunding. *Enterprise Economy*, 8, 72–75.
- Firmansyah, E. A., & Anwar, M. (2019). Islamic Financial Technology (Fintech): Its Challenges and Prospect. In *In Achieving and Sustaining SDGs 2018 Conference: Harnessing the Power of Frontier Technology to Achieve the Sustainable Development Goals (ASSDG 2018)* (Vol. 216).
- Glavina, S., Aidrus, I., & Trusova, A. (2021). Assessment of the Competitiveness of Islamic Fintech Implementation: A Composite Indicator for Cross-Country Analysis. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(602), 1–16. <https://doi.org/10.3390/jrfm14120602>
- Hasan, R., Hassan, M. K., & Aliyu, S. (2020). Fintech and Islamic Finance : Literature Review and Research Agenda. *IJIEF: International Journal of Islamic Economics and Finance*, 3(1), 75–94.
- Hassan, M. K., Sarac, M., & Alam, A. W. (2021). Circular Economy, Sustainable Development, and The Role of Islamic inance. In M. Saraç & M. K. Hassan (Eds.), *Islamic Perspective for Sustainable Financial System* (pp. 1–26). Istanbul University Press.
- Hudaefi, F. A. (2020). How does Islamic fintech promote the SDGs? Qualitative evidence from Indonesia. *Qualitative Research in Financial Markets*, 12(4), 353–366. <https://doi.org/10.1108/QRFM-05-2019-0058>
- IFDR. (2022). *Refinitiv Islamic Finance Development Report 2022*.
- Islam, R., & Ahmad, R. (2022). Incorporation of Mudarabah, Musharakah and Musharakah Mutanaqisah with Microfinance: A Sustainable Livelihood Approach to Poverty Alleviation. *Journal of Economic Cooperation and Development*, 43(1), 1–29.

- Katılım Finans (2023). Fintek'lerin pazar payı beş yılda 11 milyar dolardan 306 milyar dolara çıktı. 3 Ağustos 2023 tarihinde <https://katilimfinans.com.tr/fintech-ve-dijitallesme/finteklerin-pazar-payi-bes-yilda-11-milyar-dolardan-306-milyar-dolara-h14284.html> adresinden erişilmiştir.
- Khan, S., Hassan, M. K., Rabbani, M. R., & Atif, M. (2021). An Artificial Intelligence-Based Islamic Fintech Model On Qardh-Al-Hasan For Covid 19 Affected Smes. In M. Saraç & M. K. Hassan (Eds.), *Islamic Perspective for Sustainable Financial System* (pp. 219–233). Istanbul University Press.
- Muneeza, A., Arshad, N. A., & Arifin, A. T. (2018). The Application of Blockchain Technology in Crowdfunding: Towards Financial Inclusion via Technology. *International Journal of Management and Applied Research*, 5(2), 82–98. <https://doi.org/10.18646/2056.52.18-007>
- Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. *Decentralized Business Review*, 1–9. <https://doi.org/10.1108/TG-06-2020-0114>
- Oseni, U. A., & Ali, S. N. (2019). *Fintech in Islamic finance: Theory and practice*. Routledge.
- Ozdemir, M., Savasan, F., & Ulev, S. (2023). Leveraging financial inclusion through Islamic microfinance: A new model proposal for participation banks in Türkiye. *Borsa Istanbul Review*, 23(3), 709–722. <https://doi.org/10.1016/j.bir.2023.01.011>
- Rahim, N. F., Bakri, M. H., & Yahaya, S. N. (2019). Fintech and Shariah Principles in Smart Contracts. In A. Rafay (Ed.), *FinTech as a Disruptive Technology for Financial Institutions* (pp. 207–220). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-7805-5.ch009>
- Selcuk, M., & Kaya, S. (2021). A Critical Analysis of Cryptocurrencies from an Islamic Jurisprudence Perspective. *Turkish Journal of Islamic Economics*, 8(1), 137–152. <https://doi.org/10.26414/a130>
- Setyawati, I., Suroso, S., Suryanto, T., & Nurjannah, D. S. (2017). Does Financial Performance of Islamic Banking is better? Panel Data Estimation. *European Research Studies Journal*, 20(2A), 592–606. <https://doi.org/10.35808/ersj/661>
- Todorof, M. (2018). Shariah-compliant FinTech in the banking industry. *ERA Forum*, 19(1), 1–17. <https://doi.org/10.1007/s12027-018-0505-8>
- Unal, I. M., & Aysan, A. F. (2022). Fintech , Digitalization , and Blockchain in Islamic Finance : Retrospective Investigation. *FinTech*, 1, 388–398.
- Yücel, R., Yücel, D., & Karavaş, A. (2021). Sürdürülebilirlik İçin Kurumsal Yönetim ve Firma Performansı İlişkisi. In U. Karadavut, H. Şimşek, & M. Aslan (Eds.), *Toplum 5.0'a Doğru Sürdürülebilirlik* (pp. 279–297). Holis-tence Publications.

- Zhu, H., & Zhou, Z. Z. (2016). Analysis and outlook of applications of block-chain technology to equity crowdfunding in China. *Financial Innovation*, 2(29), 1–11. <https://doi.org/10.1186/s40854-016-0044-7>
- <https://kinesis.money/company-news/indonesia-posgo-syariah-platform-launch-2/> Erişim Tarihi: 02.08.2023
- <https://ifnfintech.com> Erişim Tarihi: 02.08.2023
- <https://www.al-monitor.com/originals/2023/09/fintech-digital-sukuk-could-spur-islamic-finance-growth-middle-east#ixzz8DDMF0X6f> Erişim Tarihi: 02.08.2023
- <https://www.consultancy-me.com/news/4595/the-global-islamic-fintech-banking-market-trends-and-outlook> Erişim Tarihi: 02.08.2023
- <https://www.bereket.com.tr> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://islahpay.com/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- https://payhalal.my/home_v2 Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://orpheuscapital.com.my/en/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://sidrabank.com/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://ethis.co/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://alamisharia.co.id/en/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://www.yielders.co.uk/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://www.qardus.com/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://abhi.com.pk/abhi-becomes-menaps-first-fintech-to-issue-islamic-bonds-sukuk/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://www.wahed.com/eu> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://www.insha.ventures/index.html?scrollto=whatwedo> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://www.hellogold.com> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://ouchfree.co/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://www.launchgood.com/> Erişim Tarihi: 08.08.2023
- <https://tkbb.org.tr/Documents/Tkbbayayinlari/EYTKBB-Dijital-Raporu.pdf> Erişim Tarihi: 09.08.2023
- <https://tkbb.org.tr/banka-bilgileri> Erişim Tarihi: 09.08.2023
- <https://www.albaraka.com.tr/tr/dijital-bankacilik/alneo> Erişim Tarihi: 09.08.2023
- <https://www.albarakagaraj.com/> Erişim Tarihi: 09.08.2023
- <https://www.albarakagaraj.com/girisimlerimiz> Erişim Tarihi: 09.08.2023
- <https://www.kuveytturk.com.tr> Erişim Tarihi: 09.08.2023
- <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/yatirim-hizmetleri/sayfalar/tfx-target.aspx> Erişim Tarihi: 09.08.2023